

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Боршовського Олега Ігоровича
«РОЛЬ РІЧКИ В АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОМУ РОЗВИТКУ
МІСТА (НА ПРИКЛАДІ М. УЖГОРОД)»
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 19 - Архітектура та будівництво
зі спеціальності 191 - Архітектура та містобудування»

Загальна характеристика роботи

Рецензію складено на підставі вивчення анотації, повного обсягу рукопису дисертації Боршовського О.І., а також з ознайомленням з опублікованими ним за темою дисертації наукових праць. Загальний обсяг роботи становить 243 сторінки, з яких текстова частина становить 186 сторінок, окремі таблиці з рисунками – 57 сторінок. Додатки становлять 80 стор, список джерел - 264 позицій.

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

У світовій практиці в останні десятиліття зміни транспортних, виробничих, логістичних технологій поблизу водойм та річок сприяли перенесенню їх в сприятливіші місця та звільненню міських прибережних територій для розміщення інших функцій. Процес ущільнення міст, врахування впливу змін клімату та розвиток екологічних підходів до проєктування сформував нове бачення розвитку надводних (прирічкових) територій та реалізацію численних масштабних містобудівних проєктів, скерованих на пошук нового обличчя міст у постіндустріальний період. Численні міста пройшли подібні історичні етапи просторового розвитку, в результаті з поступовим відходом від води. Зараз планувальний розвиток цих міст звернений на реструктуризацію та ревалоризацію прирічкових територій, інтеграцію середовища, санацію окремих територій та створення умов для розвитку активних громадських просторів, що впливає на підвищення якості сприйняття міста і на самопочуття їх мешканців та гостей.

Таким чином, актуальність дослідження не викликає сумнівів. Потреба покращення якості міського середовища призводить до оптимізації архітектурно-просторової організації прирічкових територій міста, утім деградованих територій, які володіють унікальними рекреаційними ресурсами. а відтак сприяють відродженню ідентичності Ужгорода. Вирішення подібних проблем є актуальним для інших міст України, особливо з малими та середніми річками.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Дослідження виконане згідно з міжнародними конвенціями, державними

програмами й законодавчими актами. Дисертаційне дослідження належить до наукового напрямку кафедри містобудування Інституту архітектури та дизайну Національного університету «Львівська політехніка»: «Методологічні основи розвитку та реконструкції мережі поселень та вибраних міст» (номер державної реєстрації 0118U007054).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові дослідження базуються на загальнонаукових методах та на ряді спеціальних архітектурно-містобудівних методів та підходів, які починаються від натурних досліджень прирічкових територій та оцінки різних аспектів середовища. Серед спеціальних методів були застосовані системний аналіз, дефрагментація підсистем та знову поєднання у цілісність з метою узагальнення.

Наукові положення опираються на власний проєктний та управлінський досвід автора особливо важливим є здобуття досвіду при участі у крупномасштабних проєктах по регуляції р. Уж та коректуванні генерального плану міста Ужгорода.

Наукова новизна одержаних результатів.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, слід вказати на наступні результати, що мають наукову новизну:

- на основі ретельного огляду джерельної бази та проєктної практики визначено прогресивні архітектурно-містобудівні тенденції у розвитку прирічкових територій міст.
- перше представлено визначення «прирічкових територій міста», що знаходяться поза водоохоронними зонами, як об'єкту спеціальних мультидисциплінарних підходів;
- запропоновано та апробовано комплексну методику визначення «прирічкових територій міста» та їх оцінки з метою збереження ідентичності міста;
- запропоновано механізм імплементації «прирічкових територій міста» у різні рівні містобудівної документації.

Наукове і практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані науковими установами та окремими дослідниками, управлінськими структурами та громадськими організаціями, які займаються проблемами, пов'язаними з прирічковими територіями. Отримані результати слід впроваджувати у навчальний процес при підготовці фахівців за спеціальністю 191 архітектура і містобудування, такі знання також були б корисні для суміжних дисциплін. Розроблена методика дослідження прирічкових територій міст може бути застосована для інших міст.

На підтвердження наукового та практичного значення отриманих наукових висновків, результатів та рекомендацій у додатках наведено акти про впровадження, два у навчальний процес - кафедри містобудування ННІ Архітектури та дизайну та ННІ Адміністрування, державного управління та професійного розвитку у курсах підвищення кваліфікації архітекторів Національного університету «Львівська політехніка».

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в опублікованих роботах.

Основний зміст роботи опубліковано в 9-ми наукових працях, з яких 2 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті внесено до наукометричних баз даних й індексовані в Scopus, та 5 матеріалів конференцій. Наукові результати дослідження доповідалися на 5 науково-практичних міжнародних та всеукраїнських конференціях та семінарах, що свідчить про достатньо повну апробацію результатів роботи. Публікації висвітлюють результати дослідження, їх загальний зміст відповідає вимогам.

Оцінювання змісту та завершеності дисертації.

Дисертаційна робота складається з анотації, списку опублікованих праць за темою дисертації, термінологічного словника, вступу, чотирьох розділів з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

В анотації дисертант переконливо, з достатньою повнотою обґрунтовує актуальність теми дослідження, окреслено масштаб і рівень проблеми, формулює мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, будує методологічну послідовність дослідження, наукову новизну та практичну значимість, наводить дані щодо впровадження результатів дослідження та їх апробації.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження впливу річок на формування архітектурно-планувальної структури міст»** проаналізовано літературу, присвячену визначенню різноманітності функцій, які виконували річки в ході історичного розвитку міст, які детермінували етапи їх розвитку. Систематизовано теоретичні підходи до дослідження різних аспектів прирічкових (надводних) територій. Розглянуто еволюцію міст і проекти облаштування річок та прирічкових територій у містах центральноєвропейських та українських середніх містах з малими та середніми ріками. Виконана оцінка архітектурно-планувальних заходів, які намагаються використати потенціал для розвитку та зміцнення ідентичності "річкових міст".

У другому розділі **«Методологічні основи дослідження архітектурно-планувального розвитку міст та їх прирічкових територій»** сформована науково-методична база дослідження яка опирається загальнонаукові методи як термінологічний, функціональний, системний, когнітивний (пізнавальний), принцип моделювання тощо. У дослідженні впливу р. Уж на розвиток м.

Ужгород використано басейновий та ландшафтно-екологічний підходи. Основний акцент зроблено на виявленні різноманітності зв'язків і відношень, що існують як усередині визначеного об'єкту досліджень (прирічкових територій), так і у його взаємодії з зовнішнім середовищем, тобто у контексті міста Ужгорода як територіальної громади.

У третьому розділі **«Особливості розвитку прирічкових територій Ужгорода»** окреслено містоутворюючу роль річки Уж та особливість водного режиму у басейні Ужа. На протязі історичного розвитку прирічкові території м. Ужгорода освоювались і змінювались під впливом соціально-економічних умов різних часів та прив'язані до етапів розвитку міста. Як урбаністичний комплекс прирічкові території почали формуватися наприкінці 19 ст. Проведено ретельний аналіз прирічкових територій Ужгорода у чотирьох аспектах: сучасної функціональної структури; просторово-планувальної доступності; візуально-ландшафтних зв'язків та культурної цінності.

У четвертому розділі **«Принципи і методичні рекомендації містобудівного розвитку прирічкових територій Ужгорода»** проаналізовано актуальну стратегічну та містобудівну документацію Ужгорода та сформульовано ряд пропозицій. Річки, які раніше були одним із найважливіших містоутворюючих факторів, тепер відіграють дедалі більшу роль у якості важливого імпульсу для посилення привабливості та комфорту міста та «розвороту» міст до прирічкових районів. Рекомендовано створювати «Комплексний план управління прирічковими територіями» як окремий документ до генерального плану міста, який сприятиме цілісності та гармонійному розвитку прирічкових територій. матиме етапи погодження у відповідальних структурах та став би базовим для формування документів для місцевого самоврядування і для інженерних служб.

Висновки до кожного розділу дисертації логічно і послідовно підсумовують основний зміст проведеного дослідження.

Структура дисертації побудована чітко і лаконічно, відповідає поставленій меті і завданням дослідження. Окремого відзначення заслуговує графічний матеріал дослідження прирічкових територій (Додаток А), який може служити ґрунтовною базою для створення проєктних концепцій та пропозицій.

Дискусійні положення та зауваження.

Дисертація Боршовського О.І. як і кожна творча праця, містить певні дискусійні моменти і недоліки, які здобувач може врахувати у своїй подальшій роботі:

1. Розділ 1 «Теоретичні основи дослідження впливу річок на формування архітектурно-планувальної структури міст» досяг великого об'єму через надмірно детальні описи теоретичних ідей та використовуваних засобів

сучасного розвитку надводних (прирічкових) територій, можна було про це сказати лаконічніше.

2. Розділ 4 «Принципи і методичні рекомендації містобудівного розвитку прирічкових територій Ужгорода» слід було краще структурувати. Помітно, що здобувач тяжіє більше до проєктної роботи і значну увагу присвячує проєктним вирішенням.

3. З дослідження не зрозуміло, чи на межах Ужгородської ОТГ можна було б сформувати спільне бачення розвитку прирічкових територій з суміжними сільськими ОТГ.

4. Пропоновані здобувачем межі прирічкових територій на правобережжі у центральній частині дещо конфліктують з межами історичного ареалу, запропонованого в історико-архітектурному опорному плані. Мабуть, для цієї ділянки варто було б провести додатковий аналіз чи дискусію з спеціалістами суміжних спеціальностей і утворити спільний відтинок межі.

5. Робота не позбавлена мовних і стилістичних огріхів, подекуди зустрічаються невдалі стилістичні конструкції та словосполучення, неточності.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер. Водночас, маю всі підстави оцінити дисертацію Боршовського О.І. як самостійну наукову працю, в якій отримано нові наукові результати у дослідженні ролі річки у розвитку міста, яке вилилося у створення комплексу прирічкових територій як базового елемента ідентичності Ужгорода. Рецензована дисертація містить раніше не захищені наукові положення, що отримані особисто автором. Нові науково обґрунтовані результати у сфері архітектурної та містобудівної науки розв'язують важливо науково-прикладну проблему – визначають потенціал прирічкових територій та пропонують шляхи його використання. Дисертація має відповідну наукову цінність, містить пропозиції для внесення у нормативні документи та для подальшого розвитку У тексті анотації відображено основні положення, зміст, результати та висновки, здійсненого Боршовським О. І. Анотація за структурою та змістом відповідає змісту рукопису дисертаційної роботи та не містить положень, які у ній відсутні.

Відповідність змісту дисертаційного дослідження та анотації – відповідає.

Оцінка мови, стилю та оформлення дисертації. Дисертація та її розділи характеризуються єдністю змісту й форми. Бібліографічний опис джерел відповідає вимогам. Роботу написано відкритим науковим стилем, з використанням відповідного темі термінологічного апарату. Ілюстративний матеріал підібрано вичерпно, він є інформативним, виконаним на професійному рівні і добре доповнює теоретичний матеріал.

Загальні висновки щодо дисертаційної роботи та її відповідності вимогам до кваліфікаційних робіт.

Текст дисертації, супутній графічний матеріал, публікації автора створюють позитивне враження про автора як самостійного, високо ґрунтованого та повністю сформованого науковця. Вважаю, що за актуальністю поставлених задач, значним обсягом ретельно проведених досліджень, практичною цінністю отриманих результатів, кваліфікаційна наукова праця «Роль річки в архітектурно-просторовому розвитку міста (на прикладі м. Ужгород)» є оригінальним завершеним дослідженням.

Дисертація відповідає вимогам, які сформовані до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії та встановлені наказом МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та КМ України від 12 січня 2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023)», а її автор Боршовський Олег Ігорович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування.

Рецензент:

Доктор архітектури, доцент,
професор кафедри містобудування
Інституту архітектури та дизайну
Національного університету
«Львівська політехніка»

Н. С. Соснова

ЗАСВІДЧУЮ:

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
к.т.н., доцент

Р.Б.Брилинський